

ren van den accountant, als deze hindernissen ondervindt bij het instellen van de materiele controle.

De vraag heeft bij nadere overweging een nog ruimere strekking: kan de accountant zich voegen naar een verbod aan de ondergeschikten om hem inlichtingen te verschaffen, die hij voor zijn controle nodig heeft? Dat dit verbod beperkt wordt tot het materiele element van de transacties moge voor de motivering van de houding van den directeur niet zonder belang zijn, voor den accountant doet deze bepaling niets toe of af aan de omstandigheid, dat hij van de ondergeschikten geen antwoord kan krijgen op vragen, die passen in het kader van de controle.

Ik ben van oordeel, dat de accountant met dit verbod geen genoegen kan nemen. Dit verbod ontnemt hem een zijner controle-middelen en daarmee is eigenlijk reeds alles gezegd. Ieder accountant met enige ervaring weet, dat de inlichtingen van het personeel in het algemeen voor de controle van waarde zijn en in het bijzonder de inlichtingen omtrent de verrichtingen van dat personeel zelf en van de transacties waarbij zij zelf betrokken zijn. Ik denk dus niet aan het uithoren van bedienden over handelingen van hun chef — het gaat immers in het gestelde geval niet om bijzondere bestuurshandelingen —, maar aan de inlichtingen, die uit de aard van de positie van de bedienden in het verband van de organisatie het best door deze gegeven kunnen worden. Al zou ik ook overigens geenszins opzettelijk willen afzien van de mogelijkheid om iets van de ondergeschikten te vernemen buiten de zoeven bedoelde inlichtingen omtrent hun eigen werk. Het zou in de grond een dwaasheid zijn, indien de accountant zich aldus aan de lijn liet houden.

Heeft dus het argument van den directeur geen waarde? Neen. Ongetwijfeld bestaat de mogelijkheid, dat de ondergeschikten den accountant een onjuist beeld geven van de materiele zijde van de transacties. Maar die mogelijkheid schept geen gevaar; nog afgezien van het feit, dat dezelfde mogelijkheid evenzeer bestaat met betrekking tot de inlichtingen omtrent de formele zijde. Er ontstaat geen gevaar, omdat de accountant, indien hij zijn taak op de juiste wijze vervult, geen oordeel zal uitspreken zonder den directeur nader te horen over die dingen, welke den accountant aanleiding geven tot het opperen van bedenkingen of, in het algemeen, tot het doen van mededelingen in zijn rapport. Het is ongetwijfeld in het belang van het bedrijf, dat de accountant geen mededelingen doet, welke op onjuiste inlichtingen zijn gebaseerd. Ook is het nuttig, dat, zelfs als de inlichtingen juist zijn, de directeur gelegenheid heeft om zijn zienswijze aan den accountant mede te delen voordat deze zijn opmerkingen ter kennis van commissarissen brengt. En zeker kan men het billijken, dat de directeur ook uit eigen belang er prijs op stelt, in dit opzicht de touwtjes in handen te houden. Maar, nog eens: de accountant, die zijn taak juist vervult, gaat niet af op de mededelingen van ondergeschikten. Al was 't alleen uit welbegrepen eigen belang, teneinde straks niet een fout te maken, een onjuist oordeel uit te spreken.

De vraag aan het slot van de toelichting werpt een extra-probleem op: Kan een voorbehoud hier de zaak redden? Ik meen van niet. Hier is een ernstige onvolkomenheid in de controle. Dat commissarissen zich bij de zienswijze van den directeur neerleggen maakt de zaak natuurlijk niet beter; zij zijn ondeskundigen en bewijzen die ondeskundigheid op duidelijke wijze. De accountant heeft zijn eigen verantwoordelijkheid hier te rechtvaardigen. Met een voorbehoud lukt dat niet, want geen leek zal de draagwijdte daarvan kunnen beoordelen. Trou-

wens, elke onvolkomenheid van deze aard maakt de controle waardeloos of tast althans haar nuttig effect op essentiële wijze aan. Het gevolg zal dus onvermijdelijk zijn, dat de accountant met zijn verklaring ondanks het voorbehoud een groter vertrouwen wekt dan gerechtvaardigd is.

Th. L. Jr.

ONDERWERPEN UIT DE FINANCIËELE REKENKUNDE

I.

RENTABILITEITSWAARDE VAN LEENINGEN MET VERANDERLIJKE RENTEVOET

De zogenaamde gestaffelde leeningen spelen op het oogenblik een groote rol bij financieringsvraagstukken, en ze deden dit ook bij het laatste examen Financiële Rekenkunde van het Nederlandsch Instituut van Accountants.

Men komt er dan toe de vraag te stellen: Wat is de meest eenvoudige wijze om van een dergelijke leening de rentabiliteitswaarde vast te stellen, indien het effectieve rentepercentage gegeven is.

Principieel is de vraag van de rentabiliteitswaarde gesteld in vraagstuk 4 van het Instituutsexamen.

„Een leening gesloten op 1 October 1937, wordt afgelost in n termijnen, elk groot a gulden. De rente wordt aan het eind van elk jaar betaald, voor het eerst dus op 1 October 1938. Zij zal gedurende m₁ jaren worden berekend tegen p₁ %, en gedurende m₂ jaren tegen p₂ %. (m₁ + m₂ = n). De effectieve rentevoet is p %.”

Hieronder volgen 3 verschillende wijzen van oplossing, waarvan twee nog weer op 2 verschillende wijzen werden uitgewerkt.

(Bij de uitwerking is aangenomen, dat p₂ > p₁, wat overeenkomt met de usance van den tegenwoordigen tijd.)

- Men splitst de leening in twee leeningen, nl. één leening groot m₁ a gulden, rentedragend p₁ % en in m₁ jaar met gelijke bedragen, groot a gulden aflossend. (Noem R₁), en één leening groot m₂ a gulden, rentedragend gedurende m₁ jaar p₁ % [noem C₁(p₁)], en daarna gedurende m₂ jaar met gelijke bedragen, groot a gulden aflossend en rentedragend p₂ %. (Noem R₂). De rentabiliteitswaarde bestaat dan blijkbaar uit drie componenten: R₁ + R₂ + C₁(p₁).

$$R_1 = a \times a_{\overline{m_1}|p} + \frac{p_1}{p} (m_1 a - a \times a_{\overline{m_1}|p})$$

$$R_2 = \left\{ a \times a_{\overline{m_2}|p} + \frac{p_2}{p} (m_2 a - a \times a_{\overline{m_2}|p}) \right\} \times A_{\overline{m_1}|p}$$

$$C_1(p_1) = \frac{p_1}{100} \times m_2 a \times a_{\overline{m_1}|p}$$

Noem de rentabiliteitswaarde R, dan is

$$R = a (a_{\overline{m_1}|p} + a_{\overline{m_2}|p} \times A_{\overline{m_1}|p}) + \frac{p_1}{p} (m_1 a - a \times a_{\overline{m_1}|p}) + \frac{p_2}{p} (m_2 a - a \times a_{\overline{m_2}|p}) \times A_{\overline{m_1}|p} + \frac{p_1}{100} \times m_2 a \times a_{\overline{m_1}|p}$$

- Men berekent de rentabiliteitswaarde van de leening, zonder rekening te houden met de rentewijziging, en trekt dan de contante waarde van de teveel berekende rente af, of telt de contante waarde van de teweinig berekende rente bij.

A. Men berekent de rentabiliteitswaarde bij een ongewijzigde nominale rentevoet van p₁ %.

$$C_a + C_1(p_1) = a \times a_{\overline{n}|p} + \frac{p_1}{p} (na - a \times a_{\overline{n}|p})$$

Te weinig berekend:

$$\frac{p_2 - p_1}{100} \left\{ \frac{m_2 a}{(1+i)^{m_1+1}} + \frac{(m_2-1)a}{(1+i)^{m_1+2}} + \dots + \frac{a}{(1+i)^n} \right\}$$

Noem de vorm tusschen accolades S; men vindt voor S

$$S = \frac{100}{p} a \left\{ m_2 A_{\overline{m_1}|p} - (a_{\overline{n}|p} - a_{\overline{m_1}|p}) \right\}$$

$$R = C_a + C_1(p_1) + \frac{p_2 - p_1}{100} \times S$$

$$R = a \times a_{\frac{n}{p}} + \frac{p_1}{p} (na - a \times a_{\frac{n}{p}}) + \frac{p_2 - p_1}{p} \times a \left\{ m_2 A_{\frac{m_2}{p}} - (a_{\frac{n}{p}} - a_{\frac{m_1}{p}}) \right\}$$

B. Men berekent de rentabiliteitswaarde van de leening bij een ongewijzigde nominale rentevoet van p_2 %.

$$C_a + C_1(p_2) = a \times a_{\frac{n}{p}} + \frac{p_2}{p} (na - a \times a_{\frac{n}{p}})$$

Te veel berekend:

$$\frac{p_2 - p_1}{100} \left\{ \frac{na}{1+i} + \frac{(n-1)a}{(1+i)^2} + \dots + \frac{(n-m_1+1)a}{(1+i)^{m_1}} \right\}$$

Noem de vorm tusschen accolades S; men vindt voor S

$$S = \frac{100}{p} a \left\{ n - (a_{\frac{m_1}{p}} + m_2 A_{\frac{m_2}{p}}) \right\}$$

$$R = C_a + C_1(p_2) - \frac{p_2 - p_1}{100} \times S$$

$$R = a \times a_{\frac{n}{p}} + \frac{p_2}{p} (na - a \times a_{\frac{n}{p}}) - \frac{p_2 - p_1}{p} \times a \left\{ n - (a_{\frac{m_1}{p}} + m_2 A_{\frac{m_2}{p}}) \right\}$$

3. Men beschouwt de leening weer in haar geheel en berekent de rentabiliteitswaarde bij een ongewijzigde nominale rentevoet.

Daarna berekent men de interest over de periode, waarin de rente afwijkt van de aangenomen rentevoet; men **vermindert** de gevonden rentabiliteitswaarde met de interest over deze periode tegen den **ongewijzigden** nominalen rentevoet, terwijl men de rentabiliteitswaarde **vermeerdert** met de interest over deze periode tegen den **gewijzigden** nominalen rentevoet.

A. Men berekent de rentabiliteitswaarde bij een ongewijzigden rentevoet van p_1 %.

$$C_a + C_1(p_1) = a \times a_{\frac{n}{p}} + \frac{p_1}{p} (na - a \times a_{\frac{n}{p}})$$

Bij de interest over de tweede periode a p_2 %; af de interest over de tweede periode a p_1 %.

$p_2 > p_1$, dus **bij** interest over de tweede periode a $(p_2 - p_1)$ %.

Deze interest is blijkbaar:

$$\frac{p_2 - p_1}{p} (m_2 a - a \times a_{\frac{m_2}{p}}) \times A_{\frac{m_2}{p}}$$

$$R = a \times a_{\frac{n}{p}} + \frac{p_1}{p} (na - a \times a_{\frac{n}{p}}) + \frac{p_2 - p_1}{p} (m_2 a - a \times a_{\frac{m_2}{p}}) \times A_{\frac{m_2}{p}}$$

B. Men berekent de rentabiliteitswaarde bij een ongewijzigden nominalen rentevoet van p_2 %.

$$C_a + C_1(p_2) = a \times a_{\frac{n}{p}} + \frac{p_2}{p} (na - a \times a_{\frac{n}{p}})$$

Af de interest over de eerste periode a p_2 %; **bij** de interest over de eerste periode a p_1 %, dus **af** interest over de eerste periode a $(p_2 - p_1)$ %.

Deze interest is blijkbaar:

$$\frac{p_2 - p_1}{p} \left\{ na - a (a_{\frac{m_1}{p}} + m_2 A_{\frac{m_2}{p}}) \right\}$$

$$R = a \times a_{\frac{n}{p}} + \frac{p_2}{p} (na - a \times a_{\frac{n}{p}}) - \frac{p_2 - p_1}{p} \left\{ na - a (a_{\frac{m_1}{p}} + m_2 A_{\frac{m_2}{p}}) \right\}$$

Beschouwt men de 3 wijzen van uitwerking, dan is n.m.m. de eerste de eenvoudigste en ook de meest logische, omdat men zich hier aan de werkelijkheid houdt en geen correctie behoeft aan te brengen.

De tweede en de derde verschillen alleen in de wijze, waarop de eerst aangenomen onjuiste renteberekening gewijzigd wordt.

In dat opzicht is de derde wijze eenvoudiger dan de tweede, omdat men daarbij de rekenmeetskundige reeksen vermijdt.

II.

BEREKENING VAN DE RENTABILITEITSWAARDE VAN EEN LEENING UIT GEGEVENS BETREFFENDE HET DISAGIO

De wijze, waarop vraagstuk 3 van het laatstafgenomen examen Finantieele Rekenkunde van het Nederlandsch Instituut van Accountants is opgelost, geeft me aanleiding dit vraagstuk te bespreken, en er daarbij de aandacht op te vestigen, hoe eenvoudig de berekeningen tot vaststelling van rentabiliteitswaarden veelal worden, indien men de gegevens omtrent **het disagio** daartoe gebruikt.

Het vraagstuk luidde aldus:

„Een leening, groot f 3.000.000.— wordt uitgegeven in drie tranches van f 1.000.000.—. De eerste tranche draagt 3 % rente en wordt na 10 jaar in één bedrag a pari afgelost. De tweede tranche draagt gedurende de eerste 10 jaar 3 % rente en gedurende de daaropvolgende 10 jaar 3½ % en wordt na 20 jaar in één bedrag a pari afgelost.

De derde tranche draagt gedurende de eerste 10 jaar 3 % rente, gedurende de daaropvolgende 10 jaar 3½ % en wordt na 30 jaar in één bedrag a pari afgelost.

Alle coupons van de drie tranches vervallen heeltjaarijks. Met couponbelasting behoeft geen rekening te worden gehouden.

Gegeven is:

1. Het disagio bij uitgifte van de eerste tranche bedraagt f 61.595.90.

2. Indien voor de tweede tranche de rentevoet gedurende den geheelen looptijd dezer tranche 3 % bleef, zou het disagio bij uitgifte bedragen f 104.221.53.

3. De disagio's onder 1 en 2 vermeld, zijn gebaseerd op eenzelfde effectieve rentevoet, die ook geldt voor de derde tranche.

Gevraagd:

Bereken **uit deze gegevens** het werkelijk disagio van de tweede en evenzoo dat van de derde tranche. Bepaal vervolgens de rentabiliteitswaarde van de geheele leening.”

Bijna zonder uitzondering werd de uitwerking aldus gemaakt:

1. Door het eerste gegeven disagio werd de rentabiliteitswaarde van de eerste tranche bepaald en daarna werd het effectieve rentepercentage gezocht, veelal met de formule $R = K \frac{1}{i_1} + (1 - \frac{1}{i_1}) C_a$;

of ook uit het eerste disagio zelf werd met de formule van Lieuwen $p_1 = p + \frac{pD}{R - C_a}$ dit effectieve percentage gezocht.

Met eenig geluk bij de benadering vond men dan al spoedig $p_1 = 3,75$.

2. De rentabiliteitswaarde van de tweede tranche werd bepaald door berekening van C_1 en C_a .

3. De rentabiliteitswaarde van de derde tranche op dezelfde wijze. Wie de opgaf goed gelezen had, bepaalde dan nog het werkelijk disagio van de tweede tranche en dat van de derde tranche. Maar men moet dan toch wel gedacht hebben, hoe volkomen noodeloos deze vraag was.

Bij deze wijze van uitwerking komt men op omslachtige wijze en met veel becijferingen tot het juiste antwoord.

Indien men zich echter goed realiseert, wat het disagio is, en wat de gegevens sub. 1 en sub. 2 in de opgaf voorstellen, dan komt men tot de volgende opstelling. (We noemen daarbij het effectieve rentepercentage x, de gevraagde disagio's der drie tranches respectievelijk D_1 , D_2 en D_3 , en het sub 2 gegeven disagio van f 104.221,53 D'_2).

$$D_1 = 10.000 \left\{ \frac{x-3}{1 \times \frac{x}{100}} + \frac{x-3}{\left(1 + \frac{x}{100}\right)^2} + \dots + \frac{x-3}{\left(1 + \frac{x}{100}\right)^{10}} \right\} = 61.595.90$$

$$D'_2 = 10.000 \left\{ \frac{x-3}{1 \times \frac{x}{100}} + \frac{x-3}{\left(1 + \frac{x}{100}\right)^2} + \dots + \frac{x-3}{\left(1 + \frac{x}{100}\right)^{10}} + \frac{x-3}{\left(1 + \frac{x}{100}\right)^{11}} + \frac{x-3}{\left(1 + \frac{x}{100}\right)^{20}} \right\} = 104.221.23$$

Men ziet dan onmiddellijk

$$104.221,53 = D_1 + D_1 \times \frac{1}{\left(1 + \frac{x}{100}\right)^{10}}$$

Dus:

$$104.221,53 = 61.595,90 (1 + A_{\frac{1}{10}x}).$$

$$\frac{104.221,54}{61.595,90} = 1,6920204$$

$A_{\frac{1}{10}x}$ is dan 0,6920204, en in de tabel vindt men dan voor $x = 3,75$.

D_1 is de contante waarde van 0,75 %. Het tweede deel van de werkelijke D_2 is de contante waarde van 0,5 %.

Dus

$$D_2 = D_1 + \frac{0,5}{0,75} \times D_1 \times A_{\frac{1}{10}3,75} = 61.595,90 + 28.417,08 = 90.012,98$$

Op dezelfde wijze redeneerende vindt men

$$D_3 = D_2 + \frac{0,25}{0,75} \times D_1 \times A_{\frac{1}{10}3,75} = 90.012,98 + 9832,60 = 99.845,58.$$

$$D_1 + D_2 + D_3 = 251.454,46.$$

$$\text{Rentabiliteitswaarde} = 2.748.545,54.$$

C. W. VAN DAM VAN POLANEN-BLECKMANN

BOEKBESPREKING.

Dr. H. A. Dambrink, Hoofdtrekken van het Privaatrecht I en II; uitgave *Oosthoek's Uitgeversmaatschappij*, Utrecht 1937.

De Schrijver van deze hoofdtrekken, die eerst op meer ervaren leeftijd de rechten-studie ging beoefenen en zich vervolgens als repetitor te Utrecht vestigde, heeft ondervonden dat het zich aanpassen van den jongen candidaat in de rechten aan de colleges voor het doctoraal examen groote moeilijkheden biedt, immers gedurende een zekeren overgangstijd het gedoedeerde goeddeels aan hem voorbijgaat als gevolg waarvan de gemaakte aantekeningen veelal waardeloos zijn, ook wanneer hij later tot meerder oordeel des onderscheids is gekomen.

Teneinde geen studiemateriaal te doen verloren gaan, willen deze hoofdtrekken, die de geheele leerstof voor het privaatrechtelijk deel kort samenvatten, hem ten leidraad strekken.

Deel I (137 bladzijden) is gewijd aan het burgerlijk-, deel II (150 bladzijden) aan het handelsrecht en burgerlijk procesrecht, waarbij telkens een keuze werd gedaan naar gelang van de moeilijkheden die zich bij het bestudeeren van de leerstof plegen voor te doen. Van de onmisbare noodzakelijkheid van het gebruik maken en blijven maken van wet, colleges en handboeken is daarbij uitgegaan.

Inderdaad in grove trekken passeeren dan in deel I goeddeels naar de volgorde door het Burgerlijk Wetboek zelf aangegeven, de diverse onderwerpen de revue; zij worden in volgelucht aangeduid en menigmaal wordt met verwijzing naar de handboeken volstaan.

Het streng vasthouden aan de volgorde der wet, zooals bijv. in hoofdstuk V: „Zakenrecht, dan het erfrecht en tenslotte de bevoorrechte schulden”, schijnt voor een leerboek weinig op zijn plaats. Het gaat er immers om, de diverse wetsartikelen in onderling verband te leeren toepassen. Overigens dunkt mij, kan „de jonge candidaat”, waarvan de Schr. in zijn voorwoord spreekt, door deze hoofdtrekken een indruk krijgen van de vele vraagstukken, waarvan hij zal hebben kennis te nemen en daardoor, op de colleges een bepaald onderdeel nader hoorende ontvouwen, aanknoopingspunten verkrijgen, die hem de kennismaking dier vraagstukken toegankelijker zullen maken.

Intusschen ware in het voorwoord een opmerking op haar plaats geweest, waarom de Schr., die zelf verklaart geen eigen systeem of wetenschappelijke behandeling der stof te willen geven, de in dit opzicht reeds bestaande literatuur ongeschikt of ontoereikend acht, waarbij ik denk aan de boeken van *Mr. P. J. Dam*, *Veegens-Oppenheim* en vooral de „Inleiding” van *Molengraaff*, naar de bewerking (4e dr. 1935) van *F. J. Dor-*

hout Mees voor het handelsrecht, in de plaats getreden van de „Scheets” van *Asser*, die 13 drukken mocht beleven.

Ook daarin toch worden tot het geheel der leerstof inleidende beschouwingen geboden, die juist wat den innerlijken samenhang van het geheel aangaat, als hoogst nuttige hulpbronnen bij de studie mogen gelden.

Maar hoe dit zij, ik wil mij gaarne voegen naar wat een 20-jarige ervaring dezen repetitor heeft geleerd en zijn Hoofdtrekken, hoezeer zij — hetgeen wel onvermijdelijk is — een bijzonder sterk fragmentarisch karakter dragen, als noodzakelijken „overgangmaatregel” aanvaarden. Teekenend en voor den jongen candidaat bemoedigend, is in dit opzicht de aanhef van hoofdstuk IX:

„Wij houden ons aan de volgorde der Wet en bespreken dus nu even in het kort het erfrecht.”

Een goede gedachte vindt men eenige malen terug: „de beste lectuur voor den jurist is overal en altoos de wet; men veronaachtzame ze niet, vooral niet bij de studie.” Juist als U het heel goed meent te weten, raadpleegt U dan de wet, placht een bekend Amsterdamsch hoogleraar te zeggen.

De summier inhoud leent zich minder voor critische bespreking. De Schr. werkt dikwijls met eenvoudige voorbeelden, hetgeen aan de duidelijkheid ten goede komt; soms ook met populaire (I bl. 53) als:

„Iemand legt op de toonbank in een café een kwartje, ontvangt een glas bier dat hij leeg drinkt. Hij zet het glas weer op de toonbank, en gaat heen, met zijn rechter wijsvinger aan den rand van zijn hood een tik gevend,”

teneinde de elementen van koop, levering en betaling te demonstreeren. De tik aan de pet met de rechter wijsvinger zal als franje zijn bedoeld, misschien uit didactische overwegingen om de herkenning dezer elementen te bemoeilijken.

Als ik mij een enkele critische opmerking mag veroorloven: de uitdrukking „schriftelijke rechtshandeling” op bl. 52 voor de acte van transport, lijkt mij weinig geschikt tot bijbrenging van het begrip acte; dat de verkooper eigendom heeft over te dragen en niet ten aanzien van roerend goed in verband met art. 2014 B.W. zou kunnen volstaan met bezitsoverdracht is meen ik, niet in overeenstemming met de gangbare leer; als tegenhanger van het op overeenkomst berustende boetebeding, had de gerechtelijke dwangsom op bl. 111 kunnen zijn vermeld. De aanhef van hoofdstuk IV dl. II over de burgerlijke maat- of vennootschap werkt verwarrend nu als gevolg van de wet van 2 Juli 1934 tot opheffing van de onderscheiding tusschen handelsdaden enz., de scheiding tusschen maatschap eener- en vennootschap anderzijds streng is doorgevoerd.

De stelling (II bl. 28 en 32) dat de verplichting tot volstorting van een aandeel in een N.V. niet mag worden gecompenseerd (art. 38a Koophandel) met een vordering op de N.V. bijvoorbeeld met een obligatie (lees: een opeischbaar geworden obligatie-schuld) is te algemeen en daardoor onjuist. Immers dit artikel heeft beperkte strekking en de N.V. kan van haar zijde wèl rechtsgeldige kwijting geven voor het obligo tegen het ontvangen van kwijting terzake eener opeischbare schuld (Hooge Raad 11 Jan. 1935 en 23 Dec. 1937); dat de oligarchische clausule krachtens het bepaalde in art. 48a Wetb. v. Kooph. bindende kracht zou missen (bl. 32), zulks in het belang van „derden”, is ook nog wel voor eenige correctie vatbaar.

Zonder aan het nut van een samenvatting als de hier gebodene te willen afdoen, meen ik dit eer te mogen zien in de mogelijkheid daardoor te verkrijgen een orienteerend overzicht over de leerstof in zijn geheel, dan in het scheppen van den overgang van en de aansluiting aan de leervakken Romeinsch recht, Encyclopaedie en Economie, waarvan de Schr.